І этап рэспубліканскай алімпіяды па вучэбных прадметах “Беларуская мова” і “Беларуская літаратура” (2018/2019 навучальны год)

Комплексная работа

Даведкі

<table>
<tr><th>№</th><th>ІХ клас</th><th>Х клас</th><th>ХІ клас</th></tr>
<tr><td>1</td><td colspan="3">Максімальная колькасць балаў – 2,5.
За кожны правільны адказ – па 0,5 бала.
<table>
<tr><td>Асіміляцыя па глухасці</td><td>Асіміляцыя па звонкасці</td><td>Асіміляцыя па мяккасці</td><td>Асіміляцыя свісцячых да шыпячых</td><td>Асіміляцыя шыпячых да свісцячых</td></tr>
<tr><td>адказ, перабежчык і пад.</td><td>носьбіт малацьба і пад.</td><td>дзверы, звечарэла і пад.</td><td>сшыць, езджу і пад.</td><td>на дарожцы, збіраешся і пад.</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>2</td><td colspan="3">Максімальная колькасць балаў – 4,5.
За кожны правільны адказ у частцы А – 0,5 бала (максімальная колькасць балаў за частку А – 1,5 бала).
За кожны правільна ўстаўлены лічэбнік у частцы Б – 0,5 бала (у фразеалагізме ‘адным стрэлам забіць двух зайцаў’ 0,5 балаў залічваецца за абодва ўстаўленыя словы, але дапускаецца частковае залічэнне 0,3 бала за адзін правільны адказ), тлумачэнне фразеалагізма – 1 бал (максімальная колькасць балаў за частку Б – 3).</td></tr>
<tr><td></td><td>А. Абрэвіятура – скарачэнне, дыскусія – спрэчка, фрагмент – урывак.
Б. Іграць першую скрыпку – займаць галоўнае становішча ў чым-небудзь; за сямю пячаткамі – быць недаступным, прыхаваным.</td><td>А. Антракт – перапынак, інтэрв’ю – гутарка, ілюстрацыя – малюнак.
Б. Да сёмага (дзясятага) поту – да поўнай знямогі, стомы (рабіць, працаваць); палка з двума канцамі – тое, што можа скончыцца добра і дрэнна.</td><td>А. Аргумент – доказ, інцыдэнт – выпадак, кампетэнтнасць – дасведчанасць.
Б. Адным стрэлам забіць двух зайцаў – выканаць адначасова дзве розныя справы, дасягнуць дзвюх розных мэт; у чатырох сценах (сядзець, жыць) – не маючы ні з кім зносін, у адзіноце.</td></tr>
<tr><td>3</td><td colspan="3">Максімальная колькасць балаў – 4,5.
За кожнае правільна выпісанае слова – 0,5 бала, правільна вызначаную ўтваральную аснову – 0,5 бала, правільна вызначаны спосаб утварэння – 0,5 бала.</td></tr>
<tr><td></td><td>Вечназялёніцца – вечназялён(ы) (суфіксальна-постфіксальны);
ахапісты – ахапі(ць)</td><td>Азёрнавокі - азёрн(ы) +вок(а) (складана-суфіксальны),
запрыгоршчыць - прыгаршч(ы)</td><td>Кветкарунны - кветк(а) + рунь (□) (складана-суфіксальны);
тэлемаланка –тэлевізійн(ая) + маланк(а)</td></tr>
</table>

№	IX клас	X клас	XI клас
	(суфіксальны); звышнябёсы – нябёс(ы) (прыставачны)	(прыставачна-суфіксальны), вырайніца - вырай(□) (суфіксальны)	(складанаскарочаны); нявесціцца – нявест(а) (суфіксальна-постфіксальны)
4	*Максімальная колькасць балаў – 3.* *За кожны правільна запоўнены радок – 0,3 бала: правільна адноўленае правіла – 0,1 бала, правільна запісанае спалучэнне – 0,2 бала.*		
	1 - з вялікай літары: Алесіны кнігі, 2 - з вялікай літары: Паўночная Італія, 3 - з малой літары: сізіфава праца, 4 - з вялікай літары: Дзень настаўніка, 5 - з малой літары: суботнік.	1 - з вялікай літары: Коласавы творы, 2 - з вялікай літары: Заходняя Еўропа, 3 - з малой літары: саламонава рашэнне, 4 - з вялікай літары: Дзень маці, 5 - з малой літары: дзень адчыненых дзвярэй.	1 - з вялікай літары: Насовічаў слоўнік, 2 - з вялікай літары: Вялікае Герцагства Люксембург, 3 - з малой літары: пірава перамога, 4 - з вялікай літары: Дзень славянскай пісьменнасці, 5 - з малой літары: дзень сустрэчы выпускнікоў.
5	*Максімальная колькасць балаў – 2,5.* *За кожнае правільна перакладзенае словазлучэнне – 0,5 бала.*		
	Высокая жырафа, чорны лебедзь, жаночы туфлік, доўгі цень, службовы сабака.	Пажоўклая таполя, цікавая фраў, новы кед, зялёнае ківі, азіяцкі поні.	Таленавіты імпрэсарыа, шэрая гусь, свежая кальрабі, старажытны рукапіс, металічнае клішэ.
6	*Максімальная колькасць балаў – 4.* *За кожнае правільна перакладзенае словазлучэнне – 0,8 бала.* *Звяртаем увагу, што за недакладны паслоўны пераклад цэлага словазлучэння (напрыклад, ‘раз у тыдзень’ замест ‘раз на тыдзень’) дазваляецца залічыць не больш за 0,4 бала.* *Асобны павільны пераклад слоў з ліку самастойных часцін мовы можа быць ацэнены ў 0,1 бала за кожнае слова.*		
	Поехать к сестре – паехаць да сястры; болеть гриппом – хварэць на грып; охотиться за волком – паляваць на ваўка; охранять по ночам – вартаваць па начах; раз в неделю – раз на тыдзень.	Приехать через месяц – прыехаць праз месяц; на этих днях – гэтымі днямі; дышать полной грудью – дыхаць на поўныя грудзі; жениться на Алле – ажаніцца з Алай; минуты три – хвіліны са тры.	Послать письмо по адресу – паслаць ліст на адрас; в другой раз – іншым разам; благодарю вас – дзякую вам; в трёх километрах от города – за тры кіламетры ад горада; уход за больным – догляд хворага .
7	*Максімальная колькасць балаў – 5,5.* *За правільна афармлены тэкст – 5 балаў. Звяртаем увагу, што за кожную дапушчаную памылку неабходна адымаць 0,2 бала ад агульнай колькасці балаў за заданне (г.зн. ад 5 балаў).* *За правільны адказ на пытанне культуралагічнага характару – 0,5 бала.*		

№	IX клас	X клас	XI клас
	Ніводная з тутэйшых жанчын у дні, што аддзялялі Божае нараджэнне ад свята Трох Каралёў, нізашто на свеце ні разу не пакруціла б верацяном, бо тады вясной усялякая хатняя птушка пазводзілася б ад завароту галавы. Ніводная ў дзень Паднясення Святога Крыжа не хадзіла ў лес у грыбы і ягады, бо тады навяла б усіх лясных гадаў на сваю хату. Ніводная, жнучы, не ўпускала з пільнай увагі, каб выпадкова не зрэзаць сярпом звязаных ці заламаных каласоў, бо звязвае іх так альбо заломвае незычлівая рука на няшчасце той, якая іх сажне. І шмат падобных прыкмет і звестак ад дзядоў, прадзедаў мелі насельнікі Сухой Даліны. Згодна з хрысціянскімі запаведзямі, забараняецца працаваць у нядзелю, у дні, калі адзначаюцца рэлігійныя святы.	Непадалёк пачулася песня. Неўзабаве танклявыя дзіцячыя галасы пішчалі ўжо каля яго вокан: На новае лета Няхай родзіцца жыта!.. Святы вечар! Пажадаўшы Міканораваму бацьку, каб радзіла не толькі жыта, але і пшаніца, галасы пад вокнамі, на момант перапыніўшы спеў, аб нечым паспрачаўшыся, нядружна запішчалі: Квас варыць, Міканора жаніць!.. Святы вечар! Бацька на гэтае пажаданне ахвотна засмяяўся, весела зірнуўшы на Міканора. Маці, усцешаная, прытулілася тварам да незамерзлага ражочка акна, углядаючыся ў твары спевакоў. Расчуленая жанчына, не апранаючыся, вынесла раннім спевакам добры кавалак каўбасы і акраец свежага хлеба. Ва ўрыўку апісваецца абрад калядавання (шчадравання).	Наведалі палац сяляне з казою. З тварамі, намазанымі сажай, у вывернутых кажухах, яны прынеслі з сабой мароз, гукі дуды, цымбал і бубна. Каза была ў шэрым ваўчыным футры і ў сушанай авечай масцы з пукам каласоў замест барады. Каза спявала дураслівым голасам. Гэта была ўжо не забава, а важная справа. Тым, каму пашанцавала ўбачыць “душу” нівы, вядома, што яна падобная да спрытнай казы, якая бегае на задніх ножках. Спачатку ёй добра жыць, але потым жнуць паспеўшае жыта – і ўсё менш застаецца зарослага месца, дзе магла б схавацца спалоханая душа нівы. У адчаі яна хаваецца ў апошнюю жменю нязжатых каласоў – гэта і ёсць барада казла. Апошнюю жменю зразаюць асцярожна. Яна ляжыць пад абразамі і выходзіць з хаты толькі на свята, прывязаная да галавы казы. У тэксце ідзе гаворка пра Каляды (каза як сімвал урадлівасці з’яўляецца традыцыйным персанажам калядных свят).
8	*Максімальная колькасць балаў – 2,5.* *За кожны правільна адзначаны (або неазначаны) адказ – 0,5 бала.*		
	1, 4	2, 3	3, 5
9	*Максімальная колькасць балаў – 6.* *За кожны правільны адказ – 0,3 бала (за кожную з 20-і пазіцый).*		
	Якуб Колас - 1, 8, 9, 11, 15, 16; Янка Купала – 2, 5, 7, 8, 10, 12;	Уладзімір Караткевіч – 1, 4, 7, 10, 12, 16, 17; Васіль Быкаў – 3, 6, 9, 11, 13, 15;	Рыгор Барадулін – 2, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 16; Іван Мележ – 3, 8, 9, 11, 13; Алесь Разанаў – 1, 14, 15,

№	IX клас	X клас	XI клас
	Максім Багдановіч – 3, 4, 6, 13, 14.	Аляксей Дудараў – 2, 5, 8, 14.	17.
10	*Максімальная колькасць балаў – 15.*		

1. Тэма – услаўленне вобраза беларускай жанчыны-маці.	*1 бал*
2. Ідэя – разуменне лірычным героем сваёй няўдзячнасці да маці.	*1 бал*
3. Паэт устаўляе матчыны вочы, рукі, сэрца з дапамогай рытарычнага зварота.	*1 бал (0,5 бала – адказ на першую частку пытання, 0,5 бала – назва стылістычнай фігуры)*
4. Твор можна падзяліць на тры часткі: першая частка складаецца з двух строф, другая частка – тры страфы, трэцяя частка – апошняя страфа.	*1,5 бала (0,3 бала за кожны адказ)*
5. Двухстопны анапест	*1 бал (0,5 бала – памер, 0,5 бала – колькасць стоп)*
6. Індывідуальна-аўтарскае словазлучэнне. Узыходзіць – весці свой пачатак, паходжанне ад чаго-небудзь. Менавіта такім пачаткам з’яўляецца для лірычнага героя родны дом.	*2 бала (1 бал – від словазлучэння; 1 бал – тлумачэнне слова)*
7. Вочы ззялі зоркамі, усміхаліся, забаўлялі	*1 балы (0,5 бала – прыклад; 1 – 2-3 прыклады)*
8. “Сорам наш / Ты насіла вялізарным горам”; “Кропля ж кожная / Радасці светлай дзіцячай … / Разлівалася морам...”	*1 бал (0,5 бала – прыклад)*
9. Вясёлымі зоркамі, мілыя рукі, сном галубіным	*1 бал (0,5 бала – прыклад)*
10. Інверсія, з дапамогай якой сэнсава выдзяляюцца найбольш важныя словы.	*1,5 бала (0,5 бала – тэрмін, 1 бал – тлумачэнне)*
11. “Жаль, і горыч, і боль / Мне душу працінае…” Падкрэслівае адчай лірычнага ад немагчымасці выправіць свае памылкі.	*2 балы (1 бал – прыклад градацыі, 1 бал – тлумачэнне)*
12. Аўтар нібы канстатуе няўдзячнасць кожнага з чытачоў у адносінах да сваіх маці.	*1 бал*

Максімальная колькасць балаў – 50.
За кожную дапушчаную памылку ў адказе неабходна здымаць 0,2 бала ад агульнай колькасці балаў за заданне.